

Innspill til ny Industristrategi for Nordland

Forslag fra en arbeidsgruppe oppnevnt av fylkeskommunen

15.februar 2013

terica as

Nordland fylkeskommune

Innspill til ny Industristrategi for Nordland

Forslag fra en arbeidsgruppe oppnevnt av fylkeskommunen

15.februar 2013

Oppnevning og mandat

I rådsnotat av 16.10.2012 tok fylkesråden for næring initiativ til å sette i gang arbeidet med en ny industripolitikk for Nordland. En arbeidsgruppe ble oppnevnt og fikk følgende mandat:

«Nordland fylkeskommune ønsker å videreutvikle de sterke industrimiljøene vi har i fylket, skape spin-off effekter fra disse og bidra til etablering av nye teknologiske bedrifter. Naturgass vil alene eller sammen med andre råvarer- kunne bidra til å utvikle dagens industrisamfunn, skape nye industriklynger, og bidra til stor verdiskaping og sysselsetting. Nordland fylkeskommune ønsker å bidra til utvikling av en ny industripolitikk i Norge sett fra Nordland sitt ståsted. Målsettingen er at industrien fortsatt skal være en sentral bærebjelke for verdiskaping og sysselsetting i landsdelen i hele verdikjeden basert på uttak og foredling av våre naturressurser. Her tenker vi på prosess-, mineral- og leverandørindustri.

Prosjektgruppen skal innen utgangen av 2012 utarbeide et dokument som peker på de industrielle mulighetene og utfordringene og man står overfor i Nordland med basis i naturressursene og det industrigrunnlaget som vi har i fylket. Dokumentet skal bidra til en ny nasjonal industripolitikk. Dokumentet vil være et viktig innspill fra Nordland i arbeidet med en ny nasjonal industripolitikk.»

Arbeidsgruppen har bestått av følgende personer:

Terje Halmø, prosessleder
Bjørn Bjørkmo, Mo Industripark
Eivind Mikalsen, Alcoa Mosjøen
Arve Ulriksen, Elkem Salten
Tone Lindberg, tidl Natech, nå Kunnskapsparken Nord
Rita Lekang, LO Nordland
Odd Henriksen, NHO Nordland
Frode Alfheim, Industri og Energi
Ole Børge Ytterdal, Norsk Industri
Sigurd Grytten, Zynk (kommunikasjonsrådgiver)
Øyvind Visnes, prosjektsekretær NFK
Terje Stabæk, NFK
Trine Fredriksen, NFK
Terje Gustavsen, NFK
Ola Torstensen, NFK

Arbeidsgruppen har hatt fire møter, 21/11, 6/12, 10/1 og 29/1. Ettersom arbeidsgruppen er stor og har svært travle medlemmer har man funnet det praktisk at en kjernegruppe bestående av Terje Halmø, Sigurd Grytten, Ola Torstensen og Øyvind Visnes forbereder og bearbeider arbeidet i gruppen. Kjernegruppen har således hatt en rekke møter og telefonmøter i løpet av den tiden arbeidet har foregått. De fleste av medlemmene i arbeidsgruppen har bidratt med skriftlige bidrag. Øyvind Visnes har fungert som gruppens sekretær.

Gjennomføringen av arbeidet

Arbeidet er gjennomført på relativt kort tid og er således har basert seg på et rikelig og tilgjengelig skriftlig materiale og de prosesser gruppen selv har gjennomført. Gruppens anbefalinger nedenfor er således basert på følgende:

- **Strategisk mål:**
Sikre nåværende industribedrifter og videreutvikle nye industriarbeidsplasser ettersom disse gir størst multiplikatoreffekt for samfunnet for øvrig.
- **Tour d'horizon:**
Gruppedeltakernes eget syn på Nordland og de forhold og forutsetninger som preger dagens situasjon og de muligheter og utfordringer Nordland, næringslivet i Nordland og industrien der synes å stå over for i de neste 30 år.
- **SWOT – analyse:**
Gruppen gjennomførte en relativt grundig SWOT-analyse (Strength, Weakness, Opportunities, Threats) for derved å klarlegge om det forelå klare forhold som man selv hadde innflytelse på og hvilke eksterne forhold det var vesentlig å forholde seg til og eventuelt søke å påvirke for å oppnå fylkets overordnede mål i forhold til utviklingen for industrien i fylket. SWOT- analysen ble siden benyttet til å beskrive tre ulike fremtidsbilder (scenarier) for utviklingen i Nordland, samt å identifisere hvilke strategiske grep fylket må/kan ta for å realisere utviklingen i det ønskete bildet.
- **Scenarier:**
Med assistanse fra Zynk ble det formulert tre ulike fremtidsbilder (scenarier) for utviklingen i fylket fremover. Dette var ikke en vitenskapelig gjennomført analyse, noe som ville ha krevet en vesentlig større innsats av research, men dog en eksersis basert på de grunnprinsipper slike analyser skal hvile på. Dvs en del felles utviklingstrekk som forventes, men som basert på ulike proaktive og reaktive tiltak kan føre til svært ulike utfall i fremtiden.
- **Strategiske grep:**
Her er det fokusert på hvilke proaktive grep som fylket må initiere eller forfølge for at det ønskete fremtidsbildet skal bli en realitet for Nordland. Disse er delt i tre grupper;
 - **Internasjonale grep** som Nordland, eventuelt i samarbeid med allierte parter, må sørge for at Norge fremmer på den internasjonale arena.
 - **Nasjonale grep** som Nordland, eventuelt i samarbeid med allierte, må sørge for blir implementert som elementer i en ny nasjonal industripolitikk fremover.
 - **Regionale og lokale grep** som ligger innenfor fylkets mandat og beslutningsrom. Disse kan selvsagt også medføre forfølgelse på nasjonalt plan, men initieringen av tiltakene ville ligge innenfor fylkets eget handlingsrom.

I det følgende skal først gis en kort og stikkordsmessig redegjørelse for SWOT-analysen, dernest presentere scenariene og til slutt å beskrive og begrunne de anbefalte strategiske grep. Nyttig bakgrunnsinformasjon som gruppen har basert seg på finnes i vedlegg.

Strategisk mål

Basert på mandat og oppnevning ble det vedtatt at det strategiske mål gruppen skal gi innspill til må være:

- ***Sikring og videreutvikling av industriarbeidsplasser***

Begrunnelsen for dette er at slike arbeidsplasser gir 2-3 ytterligere arbeidsplasser som multiplikatoreffekt. Med industriarbeidsplasser mener gruppen både arbeidsplasser i etablert og ny prosess- og mineralindustri, nye arbeidsplasser i olje- og gassindustrien samt arbeidsplasser i leverandørindustri for alle industrisektorer.

Tour d'horizon

Arbeidet ble innledet med innledninger fra Torstensen, Grytten og Halmø. Disse finnes i vedlegg. Dernest ble det gått en runde langs horisonten med alle deltakerne i gruppen som ga sin vurdering av dagens situasjon og de muligheter og utfordringer disse blir konfrontert med i sin hverdag. Dette ble så fulgt opp med skriftlige bidrag fra flere i gruppen. Disse finnes vedlagt.

SWOT – analyse

SWOT-analysen ble forberedt av kjerneteamet og var hovedtema for arbeidsgruppen i et eget arbeidsmøte. Siden ble analysen sendt på høring i arbeidsgruppen og kalibrert i siste arbeidsmøte. Kortversjon av resultatene blir summert opp i det følgende. Grovanalysen og første kortversjon finnes redegjort for i vedlegg.

Tema for SWOT – analyse: Nordland som industrifylke

I SWOT-analyser skal styrker og svakheter hovedsakelig fokusere på interne forhold. Muligheter og trusler skal hovedsakelig fokusere på eksterne forhold.

Strengths (Styrker)

- *Industriell kompetanse i verdensklasse*
 - Verdensledende på operativ og effektiv drift
 - Verdensledende innen klima – og HMS fotavtrykk
 - Sterk industrikultur, herunder arbeidsstyrke med erfaring fra kontinuerlig drift/skiftarbeid
- *Store naturressurser med stort videreutviklingspotensiale*

- Produksjon av ren klimavennlig energi på 15 TWh som relativt uproblematisk kan økes til 30 TWh basert på ca. 2/3 vind- og 1/3 vannkraft
- Store mineralforekomster som bare delvis er kartlagt og kvantifisert
- Olje- og gassreserver som hittil ikke har ført til direkte landbasert virksomhet
- Store biomasseressurser/skog som i dag utnyttes SUB optimalt
- Store fiskeri- og havbruksressurser. Nordland er et av verdens viktigste spiskammer.
- Storlagen natur med eventyrlig opplevelsespotensiale.
- *Kystnær geografi med lett tilgang til dypvannshavner langs hele kysten*
- *Stabilt politisk klima i en tid med internasjonal turbulens*

Weaknesses (Svakheter)

- *Mangel på industripolitikk og samlet vilje om industripolitiske mål*
 - Sammenblanding av ambisjoner i ulike sektorer undergraver industriens ytelsesevne
- *For lav grad av FoU og innovasjonsproduksjon i bedriftene*
 - Eierskap til industrien er blitt internasjonalsert og FoU og innovasjonen skjer i større grad i andre land hvor lokale fordeler ikke er de samme som i Nordland
- *Dårlig utbygd infrastruktur og logistikk-løsninger*
 - E6 har til dels svært dårlig standard og jernbanen gjennom fylket er ikke elektrifisert i et av landets største kraftfylker. Sammenknytning av Nordlandsbanen med Ofofbanen er heller ikke på agendaen. Bredbånd ikke fullt utbygd.
- *Unødvendig kompliserte og tungroddede planprosesser hvor eksterne interesser får lett spillerom*
 - Planleggings-industrien i Norge er blitt en svært ressurskrevende bransje med egeninteresse i lange og kostbare planleggingsprosesser.
 - Natur- og landskapsvernet har trolig gått for langt i en tid hvor klimaproblemene ikke hadde festet seg. Trenger ny vurdering ut fra et kortreist-perspektiv.
 - For mange høringsinstanser og for lange høringsfrister undergraver beslutningsevnen og etableringslysten.
- *Nedsnakk i offentlig samtale av prosess-industri og ekstraktive næringer - karakterisert som solnedgang industri - har ført til dårlig omdømme for industrien i mange kretser og er fortsatt et problem selv om det har vært visse tendenser til endring og frem snakk av disse næringene i den senere tid.*
 - Altfor liten fokus på - og oppslutning om - faglært arbeidskraft og tilgang på lærlinger for fagutdanning til industrien
 - Forskjell på skatteforholdene mellom petroleums-industrien og annen industri har ført til lønnspress og konkurranseskjevhet for rekruttering til industrien
- *Lav privat kapitalbase i fylket gjør fylket særlig sårbar for invasjon av tredjepartsinteresser som fremmes på bekostning av fylkets egne fordeler og interesser.*

Opportunities (Muligheter)

- *Store muligheter til industriell verdiskaping basert på olje- og gass*
 - Utvinning av olje- og gass fra sokkelen langs fylket må gi lokal utnyttelse og vekst samt ringvirkninger som i andre landsdeler. Ref. Petroleumslovens § 1 -2.
 - En rimelig andel av gassfunn langs fylket må ilandføres og danne grunnlag for ny industri

- Leverandørindustrien i fylket må få de samme vekststimulanser som leverandørindustrien lengre sør i landet har fått.
- *Stort kraft-, gass-, mineral- og biomasse-potensiale kan med rette rammebetingelser utnyttes til kortreist produksjon av produkter med verdens laveste karbon-fotavtrykk*
 - En rimelig andel av lokal kraftproduksjon må stilles til rådighet for utvidelse og utvikling av lokal prosessindustri for å hindre karbonlekkasje
 - Stor etterspørsel på verdensmarkedene etter silisium, aluminium, jern, stål, sjeldne jordmetaller mm
 - Interessen for videre investeringer i Nordland fra de internasjonale eierne må ikke neglisjeres, men tvert imot stimuleres.
- *Nordøst-passasjen representerer en ny hovedvei mellom Europa og verdens største vekstmarked.*
 - Nordland kan bygge seg opp til å bli knutepunkt for omlasting og videre frakt gjennom nordøst-passasjen.
- *Klimamålene og klimameldingen må endres til å fokusere på det internasjonale 2°-målet og ikke gjennom silotenkning føre til norsk SUB optimalisering og karbonlekkasje*
- *Andre fylker og regioner i Norge har sammenfallende interesser med Nordland og det kan etableres en Industrialallianse som i fellesskap fremmer sine interesser overfor tredjepart i Norge.*

Threats (Trusler)

- *Nasjonalt fokus på høsting av Nordlands kraftpotensiale for å tilfredsstille andre lands behov for klimatiltak*
 - Planlagt utbygging av sentralnettet går langt utover behovet for forsyningssikkerhet i Norge
 - Finansiering av slik utbygging foreslås med økt nett-tariff på dagens brukere
 - Kraftprodusentene kan få anledning til å kaste kostnader for eksport over på brukere som ikke har behov for slik eksport
 - Statkrafts ambisjoner om å maksimere kraftprisen i Norge.
 - Mange kraftprodusenters ønske om eksport («grønt batteri») for å maksimere inntjeningen på kraft begrunnet med senere «overskudds-delning» til gode formål kan bli svært sårbar og lite lønnsomt ift avkastningen på eksport av «hard kraft» i form av produkter
- *Norske myndigheter legger for liten vekt på karbonlekkasjeproblematikken og gjør for lite for å vinne frem med aksept for denne i internasjonale fora.*
 - Situasjonsbetinget forhandlingstaktikk i nasjonal klima-politikk fører til tap av norske naturgitte fordeler for næringsvirksomhet
 - Andre (europeiske) lands behov for å beskytte egen industri får gjennomslag for tiltak som ser bort fra reelle forhold som ren norsk industri bør ha fordel av
- *Omfattende og kostnadsdrivende norske planprosesser undergraver alle endringer og nyetableringer*
- *Industrimelding og Gassmelding uteblir*
 - Mangel på industripolitikk undergraver mulighetene til nasjonale tiltak for bærekraftig utvikling. Fortapt i oljetåken?

- *Nasjonalt kostnadsnivå og styrket kronekurs får anledning til å videreutvikle seg uten at naturlige nasjonale fordeler samtidig blir styrket for å kompensere for slike ulemper*
 - Petroleumsvirksomheten er sårbar for olje- og gasspris og fall i disse kan medføre store samfunnskostnader om prosessindustrien og den industrien som skulle vært basert på kortreist gass ikke får vilkår til å utvikle seg.
- *Erosjon av norsk verdensledende kompetanse innen el-kraft og metallurgi kan undergrave mulighetene til å beholde posisjonen som verdens mest miljøvennlige og effektive prosessindustri*
 - Kompetansetiljøene på NTNU/Sintef forvitres og kompenseres ikke i tilstrekkelig grad ved andre universiteter og FoU-institusjoner

Tre mulige fremtidsbilder for Nordland

Felles utviklingstrekk

I 2013 var Norge annerledeslandet i et Europa preget av stor finansiell uro. Arbeidsledigheten var lav, skatteinngangen høy og nye funn på norsk sokkel ga rekordstor aktivitet i olje- og gassindustrien. I Europa var situasjonen en annen. Store innstramminger i de offentlige utgiftene preget landene i sør, og bidro til lavere etterspørsel i hele Euro-sonen. Situasjonen ble imidlertid bedret utover tiåret, ettersom den økonomiske krisen også bidro til å gjøre kostnadsnivået i Europa mer konkurransedyktig med resten av verden.

De store investeringene i olje- og gassklyngen ga også Norge utfordringer. Kampen om kvalifisert arbeidskraft ble hard, og flere aktører varslet at vi var i ferd med å få en todeling av norsk industri. Det var en økende bekymring knyttet til det norske kostnadsnivået, og hvilke følger dette ville få utenfor petroleumssektoren.

Det globale klimatoppmøte i 2015 aktualiserte også en debatt om global oppvarming. Det ga nye muligheter og utfordringer for norsk industri. Vi fikk en fornyet debatt om Norge skulle fokusere på nasjonale eller globale klimautslipp. For Nordlands fiskeriindustri ga utviklingen grunn til optimisme. Klimaendringene ga økt press på dyrket mark, og sjømat ble en viktig proteinkilde for verdens voksende befolkning.

Utover 2020-tallet medførte den sterke veksten i BRIC-landene at disse økonomiene ble en betydelig del av den globale etterspørselen. Dette ga økt etterspørsel etter blant annet mineraler, metaller, mat og energi. Etter noen vanskelig år på starten av 2000-tallet fikk den globale prosessindustrien et løft med økt etterspørsel og økte priser. På grunn av strenge globale klimakrav var det spesielt prosessindustri basert på fornybar energi som sto sterkt i konkurransen.

I 2030 var Norge et rikt land. Statens Pensjonsfond utland hadde investert enorme kapitalressurser i europeiske selskap mens aksjeverdiene var lave. Dette gjorde at den norske stat satt på store verdier når kursene igjen steg.

Mørketid

Det var ingen krisestemning i norsk industri i 2013. Arbeidsledigheten var lav, skatteinngangen høy og nye funn på norsk sokkel ga høy aktivitet i olje- og gassindustrien. Utviklingen var særlig positiv for den høyteknologiske leverandørindustrien.

Utviklingen kom imidlertid ikke Nordland til gode. Leverandørindustrien var i beskjeden grad etablert i fylket, og den høye aktiviteten i petroleumsindustrien var med å fyre opp norske lønninger. Dette ga store utfordringer for tradisjonell industri, som også hadde utfordringer med svak etterspørsel fra Europa.

I kjølvannet av det internasjonale klimatoppmøtet i 2015 vedtok Norge en ny og ambisiøs klimapolitikk med fokus på nasjonale klimautslipp. Dette var en viktig drivfaktor for at Stortinget, senere samme år, vedtok varig vern av Nordland VI og VII.

Norge ville også spille en rolle internasjonalt. For å forsyne Europa med ren kraft, ble det vedtatt å bygge ut utvekslingskapasitet til kontinentet, samt utbygging av pumpekraft. Dette førte til at nettkostnadene for den kraftforedlende industrien økte, og industrien ble ikke kompensert for sin korte avstand til produksjonen, ei heller for sin stabiliserende rolle i nettet. Norsk industri, som var basert på ren vann- og vindkraft, slet i de påfølgende årene med lønnsomheten. Noen bedrifter måtte gi tapt, og eierne flyttet produksjonen til land med industri basert på kullkraft. Konsekvensen ble reduserte nasjonale, men økte globale, klimautslipp. Da etterspørselen etter råvarer igjen økte mot slutten av 2020-tallet, var det kun noen få industrimiljøer som klarte å utnytte seg av dette. Nordland, med sine store fornybare ressurser, var blitt lærebokeksempelen på karbonlekkasje og sviktende industripolitikk.

Nordland slet med å tiltrekke seg høykompetent arbeidskraft. Den gradvise nedbyggingen av industrien, hadde gjort at stadig flere søkte muligheter utenfor fylket. Mangelen på kompetansearbeidsplasser i Nordland gjorde også at færre unge flyttet tilbake til fylket etter endt utdanning.

Situasjonen var imidlertid ikke helsvart. Innen fiskeri og turisme opplevde man fortsatt god aktivitet, drevet frem av befolknings- og velstandsvekst. Sesong- og gjestearbeidere hadde imidlertid fått en viktigere rolle i disse næringene, da disse bød på rimeligere arbeidskraft. De gjenværende industrielle kapitalistene forsøkte på 2020-tallet å få i gang vind- og bergverksprosjekter. Disse ble i noen grad realisert, men begrenset av lange beslutningsprosesser, konflikter med verneområder, samt verneplaner fra tiåret forut. For å kompensere for utviklingen i Nordland, bestemte regjeringen seg for å legge flere offentlige institusjoner til fylket. Dette bidro til å dempe konsekvensene av en økende arbeidsledighet.

I denne vanskelige perioden forsøkte fylkeskommunen flere ganger å samle lokalpolitikere, næringsliv og nasjonale myndigheter for å finne en vei ut av krisen. Noen tiltak ble igangsatt, men de viktigste strategiske grepene ble ikke gjennomført – blant annet på grunn av intern uenighet i fylket.

Oljeskyggen

Norge var preget av optimisme ved starten av 2010-tallet. Reallønnsveksten var høy, skatteinngangen likeså og arbeidsledigheten lav. Nye, store funn på Norsk sokkel og åpningen av Nordland VI og VII i 2014, la ingen demper på optimismen.

Åpningen ga norsk leverandørindustri nye muligheter, og også Nordlands leverandørindustri fikk en rolle - særlig på oppdrag med lav kompleksitet og hvor nærhet til markedet var viktig. På mer komplekse og teknologisk krevende oppdrag, ble imidlertid andre leverandører valgt. Den høye aktiviteten gjorde at dyktige ingeniører fra prosessindustrien søkte seg til oljeindustrien, og i noen grad flyttet ut av Nordland. Bedriftene i Nordland fikk en utfordring med å rekruttere kompetent arbeidskraft. Likevel var fraflyttingen kun moderat, da det fortsatt var mange arbeidsplasser som stilte mindre krav til kompetanse eller som var offentlige. Veksten i offentlig sektor ble delvis drevet frem av eldrebølgen, delvis av en voksende kommunal og statlig forvaltning i Nordland. Regjeringen sørget imidlertid for at denne veksten ikke ble for kraftig.

I industribedrifter utenfor petroleumsklyngen ble lønnsomheten svekket av en høy kronekurs og voksende kostnadsnivå. Fallende kraftpriser etter innføringen av grønne sertifikater bidro imidlertid til å dempe effektene, og Norge fikk et økende kraftoverskudd. Innsatsen innen fornybar energi var særlig drevet frem av en økende offentlig debatt om global oppvarming. Politikerne følte behov for å bistå Europa med grønn energi, og det ble besluttet å eksportere mer kraft fra Norge til Europa. Den økte krafteksporten, elektrifisering av sokkelen, samt tilkobling for ny fornybar energi, drev frem betydelige investeringer i regional- og sentralnettet. Dette drev opp nettkostnadene, men prosessindustrien klarte å få kompensasjon for sin balanserende rolle i nettet. De økte nettkostnadene falt derfor i liten grad på kraftintensiv industri. Industrien var likevel mindre i 2020 enn den var noen år tidligere.

Fiskeriindustrien gikk imidlertid godt i 2030, og var en viktig årsak til fortsatt spredt bosetting i fylket. Nordland var fortsatt Norges største oppdrettsfylke, og fiskerne levde godt i sameksistens med den utvidede olje- og gassvirksomheten utenfor Nordland. Potensialet for oppdrett var imidlertid større, men ble ikke utnyttet på grunn av mangel på en nasjonal strategi for utviklingen av havbruksnæringen, herunder bruk av naturgass til marin næringsutvikling, kompetanseutvikling, kapitaltilgang og arealtilgang.

Det ble også bygget opp en liten mineralindustri i Nordland, men den klarte ikke å utnytte potensialet på grunn av manglende tilgang på lokal kompetanse og spesielt langvarige prosesser for å få tillatelse til undersøkelser og produksjon.

I 2030 inviterte Nordland Fylkeskommune til et større strategisk samarbeid mellom fylket og det lokale næringslivet. Målet var å utvikle en ny strategi for vekst i industrien i Nordland. Initiativet kom som følge av at det var en erkjennelse i fylket av at man i de foregående årene ikke hadde hatt en tydelig nasjonal industristrategi, og at potensialet for vekst var større enn det som hadde vært realisert til nå.

Soloppgang

Flere store funn på Norsk sokkel og åpningen av Nordland VI og VII ga startskuddet for det nye industrieventyret i Nordland. Dette bidro, sammen med effektive kvalifiserings- og nettverksprogram, til at lokal leverandørindustri økte sin omsetning betydelig i starten av 2010-tallet.

I forbindelse med åpningen av Nordland VI og VII, stilte myndighetene krav om ilandføring av olje og gass langs Nordlandskysten. Dette ga støtet til en landbasert industri knyttet til naturgass. Naturgass inngikk i 2030 også innen en rekke i andre industrier, herunder bergverk, marin næring og prosessindustri.

Den sterke aktiviteten innen petroleumsindustrien gjorde at det ble reist en debatt om norsk industri var i ferd med å bli todelt, og aktører fra tradisjonell industri advarte mot en lønns- og kostnadsgalopp. Dette gjorde at partene i arbeidslivet ble enig om å holde kostnadsnivået nede. I de påfølgende årene fikk Norge moderate lønnsoppgjør og vanlige lønsmottakere ble belønnet med et varig lavt rentenivå.

Likevel var ikke starten på 2010-tallet lett for kraftkrevende industri. Svake markeder i Europa stilte industrien overfor nye utfordringer. Norge valgte å utnytte tolkningsrommet som lå innenfor statsstøttereguleringen i EU, samt å drive et aktivt påvirkningsarbeid mot EU i samarbeid med Tyskland. I tillegg stoppet regjeringen et frislipp i utbyggingen av utvekslingskapasitet til Europa. Resultatet var at Norge kunne garantere og sikre egen prosessindustri lave nettkostnader og kraftpriser. Utover 2020-tallet tok etterspørselen etter råvarer seg opp, blant annet drevet av velstands- og befolkningsveksten i Kina, India og Brasil. Dette ga gode år for den kraftforedlende industrien.

Fiskerinæringen levde godt, side om side med petroleumsindustrien og maritim industri, mye takket være moderne miljøteknologi. Oppdrettsnæringen gikk godt i 2020. Prisene og etterspørselen på verdensmarkedet var på vei opp, blant annet på grunn av press på dyrket mark i andre deler av verden. Norsk Havbruk fikk en stadig viktigere rolle som leverandør av mat til en verden på vei inn i matvarekrise. Det var også stor aktivitet innen maritim industri. Åpningen av Nordøstpassasjen gjorde Nordland til en viktig havn for europeiske bedrifter som ville ha tilgang til det asiatiske markedet.

Nordlands industrisuksess kunne ikke skjedd uten en endret miljøpolitikk. I stedet for å ha fokus på nasjonale miljøutslipp ble fokuset endret til det globale CO₂-regnskapet. Den nasjonale prosessindustrien fikk i dette perspektivet en viktig rolle, ettersom den var basert på grønn og kortreist kraft. Det var klart at Norge ikke ville bidra til lavere CO₂-utslipp dersom denne industrien ble flyttet til andre land, der prosessindustrien var basert på kullkraft. Visjonen om Norge som Europas "grønne batteri" ble derfor skrinlagt, og erstattet med visjonen om Norge som Europas grønne motor. I 2030 har fylket en produksjon av ren fornybar energi på 30 TWh, dobbelt så mye som for 15 år siden.

I 2030 hadde Nordland blitt er en viktig tilbyder av ressursknappe mineraler og metaller til et globalt marked. Suksessen ble tilskrevet statens offensive mineralstrategi, gjennom å sikre kapitaltilgang, kompetanseutvikling og et enklere planarbeid. En viktig suksessfaktor var at man klarte å løse arealbrukskonflikter knyttet til mineralindustri og kraftutbygging der man på en balansert måte tok

hensyn til de samiske interessene gjennom gode planprosesser som løste arealbrukskonflikter effektivt.

Fraflyttingen som Nordland tradisjonelt hadde slitt med var snudd. Kompetanseindustrien i Nordland var nå en magnet på kompetent arbeidskraft. For å forsyne industrien med kompetansearbeidskraft ble det bygget opp et sterkt forsknings- og undervisningsmiljø rundt Universitet i Nordland. Disse samarbeidet tett med industri- og forskningsmiljøer. Dette ga store synergier, og mange nye bedrifter vokste ut av dette miljøet.

Strategiske grep

Arbeidsgruppen ønsker at fremtidsbildet «Soloppgang» skal realiseres og basert på sin generelle kunnskap om fylket og den gjennomførte SWOT-analysen vil gruppen foreslå at fylket forholder seg proaktivt til fremtiden og søker å påvirke utviklingen gjennom en del strategiske grep som her foreslås. Disse grepene må tas på ulike arenaer og det foreslås derfor:

- Grep norske myndigheter må ta på den internasjonale arena
- Grep Nordland fylke må sørge for blir tatt på den nasjonale arena
- Grep Nordland fylke har herredømme over selv og kan realisere i egen regi

Nedenfor presenteres de prioriterte grepene innen hver kategori.

Internasjonale strategiske grep som Norge må ta som del av en ny norsk industripolitikk.

- ***Internasjonale klimamål må rette seg inn mot 2°C-målet – og unngå nasjonale delmål som kan være mot produktive!***
 - Internasjonal klimapolitikk har til hensikt å oppnå 2°C-målet, men har gått seg vill i krangel om nasjonale kvoter og finansiering av tiltak i land under utvikling. Mange slike land oppfatter klimatiltakene som proteksjonistiske tiltak fra industrilandene som har til hensikt å unngå konkurranse fra land under utvikling som både kan ha tilgang til råvarer og energi og som kan investere i avansert og konkurransedyktig teknologi (BAT- Best Available Technology). Norge må her ta posisjoner som konsekvent retter seg mot hovedmålet og ikke henfalle til politisk ekshibisjonisme som både undergraver hovedmålet og undergraver Norges egne interesser.
- ***Klimapolitikken må innrettes på å unngå karbonlekkasje!***
 - Det synes nå akseptert av FNs Klimapanel at karbonlekkasje er en stor trussel mot hovedmålet i klimapolitikken og dette advarer mot tiltak som fører til karbonlekkasje. Norge må gripe aktivt fatt i dette og sikre at det blir et hovedmål (å unngå karbonlekkasje) i internasjonal klimapolitikk. Dette standpunkt har støtte i såvel miljøbevegelsen som i industrikretser og har særlig stor betydning for Nordlands fremtid.
- ***Internasjonal varehandel – særlig bulkprodukter? - må få karbonmerking og sertifisering slik at karbonfotavtrykket dokumenteres!***
 - Dette tiltaket har to formål. På den ene side vil det gjøre det mulig å lage et karbonregnskap for alle bedrifter hvor karbonavtrykket til innsatsfaktorene bokføres på samme måte som karbonavtrykket i egen produksjon. Dette har parallell i Internkontroll-

prinsippene for HMS som verdens (børsregistrerte) industri nå slutter seg til. Kjøp og salg av kvoter kan eventuelt skje basert på bedriftenes karbonregnskap i forhold til tildelte kvoter. Videre kan dette styre forbrukerne/kjøperne til å velge produkter som er miljøvennlige for å fremme klimamålene. For norsk prosessindustri og norsk petroleumsindustri vil dette være en klar fordel ettersom det vil synliggjøre miljøkvaliteten på disse næringene i Norge, samtidig som det blir en synlig utfordring å bedre klimaposisjonen.

Nasjonale strategiske grep som Nordland må ta for å fremme en ny norsk industripolitikk.

- ***Nordland må alliere seg med fylker og regioner i Norge som har sammenfallende interesser med Nordland, for derved å oppnå større styrke og bedre gjennomslag for sine interesser.***
 - Tredjepartsinteressene er allerede godt organisert og har hittil klart å sette agendaen for en norsk (mangel på) industripolitikk. Det må derfor etableres en **Industrialalliance** som med stor styrke kan fremme felles interesser.
- ***Energi-, Klima- og Industripolitikken må samordnes for å unngå silotenkning, SUB optimalisering og karbonlekkasje.***
 - I dag finnes ingen samordning mellom de ulike instanser som arbeider innenfor disse fagområdene. Dette hindrer nødvendig samordning og strukturering. Videre fører dette til en skog av diskontinuiteter i alle forordninger og forskrifter som planleggingslovgivningen ikke har forutsatt. Storbritannia har samordnet energi- og klimapolitikken i et departement. Norge bør følge etter og utvide dette til energi-, klima- og industripolitikken.
- ***Klimaforliket må revideres, 2°C-målet må styre energi-, klima- og industripolitikken***
 - Klimaforliket ble oppfattet som en seier for miljøpolitikken, men kan se ut som en blindvei til å oppnå de internasjonale klimamålene. Norge må revidere klimaforliket til å styres stramt måt å oppnå 2°C-målet. All nedbygging av Nordlands prosessindustrifører til økning av de globale utslipp av klimagasser.
- ***Kortreist kraft og kortreist gass må danne grunnlag for å oppnå «positiv karbonlekkasje» - dvs minimere utslipp per enhet produsert på verdensbasis***
 - Nordland må få større råderett over disponeringen av kraft og gass som skal produseres fra og ved fylket. Kortreist kraft til industriformål hindrer tap i overføringsnettet og skaper nye arbeidsplasser. Nordland må derfor kunne tilby kraft til industriaktører som ønsker å videreutvikle sine verk og nye aktører som ønsker å etablere seg i Nordland. Minst 50 % av ny kraft i fylket må stilles til disposisjon for industri på langsiktige og gunstige vilkår.
Utvinning av olje og gass fra fylket sin kontinentalsokkel må gi både direkte og indirekte ringvirkninger i fylket. Alle rørledninger som passerer fylket må få T som kan gi ilandføring av gass til eventuelle store brukere av gass.
- ***Norge nord for Stad må bli ECA (Emission Control Area - Marpol VI) i 2015 og infrastruktur for LNG som maritimt drivstoff må etableres snarest***
 - Norge sør for Stad er allerede ECA siden 2010 og må konvertere fullt ut til miljøvennlig maritimt drivstoff innen 2020. Det er ingen tungtveiende grunner til at Norge nord for Stad ikke skal konvertere til miljøvennlig drivstoff all den grunn Norge har vært foregangsland innen dette området. LNG er tilgjengelig fra Hammerfest og Vestlandet og

det kan bli aktuelt å bygge flere LNG anlegg i Norge, herunder også i Nordland. Spesielle ordninger for fiskeflåten må settes i verk slik at også denne blir mere miljøvennlig. Infrastrukturen for LNG-distribusjon til maritimt drivstoff må samordnes med lokalt behov for LNG, herunder LNG til industriformål og eventuell eksport til Sverige med jernbane og tankbiler. Lokale nett for distribusjon av gass må forberedes.

- ***Nett-tariffen for sentralnettet må bæres av dem som har behov for det, dvs langreist kraft, herunder særlig de som ønsker å eksportere kraft.***
 - Det er ikke åpenbart at det er riktig å eksportere norsk kraft til andre land utover det som er nødvendig utveksling i en tørrårssituasjon. Dersom vi evner å øke produksjonen av fornybar kraft vil også dette elementet falle bort. I den grad noen ønsker å eksportere kraft må disse bære alle kostnader forbundet med slik eksport og ikke velte kostnadene over på brukere som ikke har bruk for den lange eksporten. Kraftprodusentene må selv bære kostnadene med å finne nye kunder og ikke basere seg på kryss-subsidiering fra eksisterende brukere. Dvs at eventuell nivåheving av nett-tariffen for industrien må kompenseres når begrunnelsen er utelukkende eksport eller klimapolitisk begrunnet. Videre må alle bidrag som kan redusere investeringsbehovet i nettet stimuleres, herunder økt industriforbruk i overskuddsområder.
- ***Prinsippene for nett-tarifiering må videreutvikles slik at klima- og miljøgevinst ved bruk av kortreist kraft til industriell produksjon i overskuddsområder i sterkere grad reflekteres i tariffutformingen.***
 - Selv om energileddet i sentralnett-tariffen og kompensasjonsordningen for fraværende CO₂-utslipp gir en viss aksept for prinsippet om miljø- og klimafordelene ved kortreist fornybar energi, både bør og kan dette videreutvikles - og ikke minst synliggjøres - ved direkte og tydelig aksept for prinsippet om ønskeligheten med kortreisthet, f.eks. gjennom at tariffen gjøres avstandsbetinget.
- ***Lokalisering av ny industri nær potensielle fornybare kraftkilder gjør utbygging av slike attraktivt.***
 - Mange av landets viktigste kraftkilder ble utbygget i tandem med industriutbygging og slik industrireising har vært bærende for en rask elektrifisering av landet. Disse prinsippene må og kan benyttes for å besørge og sikre en videre utbygging av neste generasjons fornybare kraftkilder og dette har særlig interesse i Nordland.
- ***Industrien må få anledning til å bygge ut og eie kraftverk til egen bruk. Hjemfall skjer ved opphør av bruk til opprinnelig formål.***
 - Hjemfall er et riktig prinsipp, men blir feil når den brukes til å hindre industrien å skaffe seg langsiktige og forutsigbare produksjonskostnader. Reglene må derfor endres slik at industrien selv får anledning til å bygge ut fornybar kraft i Norge og på den måten skaffe seg kontroll over produksjonskostnader. Hjemfall kan skje når kraften ikke lengre skal brukes til industriformål.
- ***Planprosessene må effektiviseres og slankes for ikke å undergrave vekst og videre utvikling***
 - Norske planprosesser har tatt helt av og er blitt en byråkratisk og en næring i seg selv. Både omfang og frister må strammes betraktelig inn og det må kreves en betydelig samordning av krav før nye planer sendes på høring. Videre må høringsprosesser strammes betydelig opp og kun vesentlige forhold danne grunnlag for endringer.

- ***Verneplaner og verneområder må revideres med basis i klimapolitikken***
 - Mange vassdrag og landområder ble vernet ut fra et naturvernsynspunkt som hadde rot i tidens ånd. Men mye av samlet plan ble gjort ferdig før klimaproblematikken ble anerkjent som internasjonal og nasjonal prioritet i miljøpolitikken. En del av norske vassdrag og noen norske landskapsområder kan komme til å stå frem i et noe annet lys når verneverdien vurderes opp mot klimamålene. Dette gjelder både mhp kraft og mineraler.

Strategiske grep Nordland fylke kan realisere i egen regi

- ***Etablere et overordnet Leverandørutviklingsprogram for å styrke, videreutvikle og bygge opp nye leverandører til så vel petroleumsvirksomheten og prosessindustrien.***
 - Kravene til leverandører til olje- og gassindustrien har hele tiden vært store og prekvalifisering og ISO-sertifisering har vært nødvendig for å kunne by på oppdrag. Disse kravene blir nå mer og mer vanlig også i prosessindustrien og i annen næringsvirksomhet. Mange bedrifter i Norge fikk hjelp til å oppnå prekvalifisering i den tidlige tiden i oljevirksomheten, særlig i forbindelse med Teknologi- og industriavtalene. Dette ble det slutt på etter 14. runde ettersom det ble ansett at disse avtalene ikke lengre var egnet innen EØS. Men Statoil fortsatte med sitt leverandørutviklingsprogram og dette var meget vellykket. Det svarte imidlertid hovedsakelig på ideer som ble fremmet for selskapet av potensielle leverandører og da mere i forhold til teknologisk utvikling og utprøving. Et fåtall bedrifter i Nord Norge var med i dette programmet.
 - Nordland fylke bør etablere et program som har til hensikt å fremme leverandørbransjen i Nordland slik at bedrifter får hjelp til prekvalifisering og ISO standardisering i forhold til de bransjer som krever dette. Videre må programmet assistere med kontakt mot selskapene for å assistere med brukerkunnskap og brukerbehov der hvor nye produkter initieres. Programmet må omfatte, bygge på og videreutvikle de programmer som allerede er etablert i landsdelen, herunder Petro Arctic, O&G Nettverk Helgeland, LUNN, Maritimt Forum Nord mm.
 - PUD/PAD prosessen må brukes til å sørge for at også industrielle løsninger blir vurdert i tillegg til eksportløsninger når feltutbygginger planlegges, og sentrale leverandører må stimuleres til å etablere lokale og regional produksjonsenheter i landsdelen.
- ***Bygge opp en mønstergyldig fagutdanning i fylket for videregående skole etter tysk mønster og i samarbeid med industrien.***
 - Lærlingeordningen er en viktig rekrutteringsvei til industri og offshorenæringen. Den er også et godt utgangspunkt for videre utdanning innen tekniske fag og får stadig større betydning som dette. Ref. Y-veien til universiteter og høyskoler. I Nordland er det stort behov for lærlinger i industrien, men finansiering og flaskehalsen gjør at ordningen ikke har det omfang den kunne ha hatt. Nordland kan utnytte dette behovet til å lage en egen utdanningsvei for faglærte (etter tysk mønster?) som samtidig blir en lokal fordel for industri som vil etablere seg i fylket.
- ***Sørge for at fylkets mineral- og bio-ressurser klargjøres for utnyttelse – herunder å vurdere egenfinansiert mineralprospektering i fylket.***
 - Det er mye som taler for at det er betydelige mineralressurser i fylket som ikke er dokumentert og klargjort for utvinningsvurdering. Dette bør forseres, eventuelt med en

egenfinansiert prospektering i fylket i samarbeid med NGU. Videre er det betydelig bioressurser i fylket, særlig skog, som ikke utnyttes i dag, samtidig som metallurgisk industri har behov for flis til reduksjonsformål. Her kan det gjøres tiltak for å mobilisere denne ressursen i samarbeid med skogeiere. Særlig fokus må rettes mot gode logistikk-løsninger som frigjør dette potensialet.

- ***Gjennomgå alle verneplaner for å se om de bryter med klima-ambisjoner***
 - Som i landet for øvrig må Nordland fylke revurdere sine verneplaner for vassdrag i lys av behovet for fornybar energi til ulike formål som ledd i klimapolitikken. Grundige kost-nyttevurderinger må gjøres. Likeledes må landskapsvern og andre verneplaner vurderes for å mobilisere eventuelle mineralressurser. Ikke minst kan dette være viktig for å skaffe nye næringer som gir tilskudd til samenes levekår og muligheter.
- ***Forenkle og forsere planene for utbygging av mere fornybar kraft i fylket – dvs vind og vann***
 - Det er allerede gjort et viktig arbeid med å identifisere mulige kraftreserver innen vind og vann. Dette arbeidet må forseres og prosedyrer, planer og høringsrunder må strammes inn for å rasjonalisere og effektivisere godkjenningprosesser. Tilbørlig hensyn må tas ved utbygging, men åpenbare prosedyregiring må overkjøres på samme måte som for gjennomskjæring innenfor skattelovgivningen.
- ***Kreve minst to T-er på alle rørledninger som passerer Nordland.***
 - Selv om det er blitt mulig å legge inn T i rør etter at disse er kommet i drift er det et viktig politisk signal at det skal være mulig å ta i land kortreist gass til lokal anvendelse og fremtidig industriproduksjon.
- ***Velge ut og forberede en lokalitet i Vesterålen og en lokalitet på Helgeland for fremtidig gassbasert industri.***
 - Det bør ikke herske tvil om at Nordland fylke skal ha nytte av eventuelle gassfunn som blir gjort i fylket og lengre nord. For å demonstrere at fylket står samlet bak et slikt krav må det tidlig fastlegges hvor eventuelle landanlegg skal lokaliseres. Dersom Nordland VI og VII bygges ut må det ikke være tvil om at Vesterålen får slik lokalisering og slik lokalitet må derfor velges ut og vedtas tidlig. Dette vil også forenkle behandlingen hos selskap som eventuelt skal bygge ut funn. Det samme må skje for Helgeland. Her må fylket demonstrere vedtaksevne og samlet politisk ståsted.
- ***Bygge ut lokale gass nett ifm stasjoner for maritim LNG og med særlig fokus på kogenereringsanlegg og fjernvarme, ref. EUs Effektiviseringsdirektiv.***

Når det skal bygges ut lokale depoter for bunkring av LNG som maritimt drivstoff må dette ses i sammenheng med behov for lokal forsyning av gass til ulike varmeformål. Dette kan ha særlig nytte for industri som i dag benytter olje og LPG i sin virksomhet. Dette vil gi så vel økonomiske som miljømessige fordeler for bedriftene og for samfunnet.

EUs energieffektiviseringsdirektiv styrer nå kraftig mot fuel-switching og dette må utnyttes fullt ut i vitaliseringen av fylket.

Arbeidsgruppen har bestått av følgende personer:

Terje Halmø, terica as, prosessleder
Bjørn Bjørkmo, Mo Industripark
Eivind Mikalsen, Alcoa Mosjøen
Arve Ulriksen, Elkem Salten
Tone Lindberg, tidl Natech, nå Kunnskapsparken Nord
Rita Lekang, LO Nordland
Odd Henriksen, NHO Nordland
Ole Børge Ytterdal, Norsk Industri
Frode Alfheim, Industri og Energi
Sigurd Grytten, Zynk (kommunikasjonsrådgiver)
Øyvind Visnes, prosjektsekretær NFK
Terje Stabæk, NFK
Trine Fredriksen, NFK
Terje Gustavsen, NFK
Ola Torstensen, NFK

I tillegg har arbeidsgruppen benyttet en aktiv ressursgruppe bestående av:
Helge Stanghelle (Fesil), Kjell Giæver (Petro Arctic), Eivind Sommerseth (Forskningsrådet), Torbjørn Jørgensen (Inkubator Helgeland).

○